

Pavliha v uniformi – Otvoritev razstave o partizanskem lutkovnem gledališču

Razstava *Okno skozi čas* odpira pogled na dogajanja slovenskega partizanskega lutkarskega ustvarjanja, ki letos praznuje že 70. obletnico. Lutke so med vojno odigrale vsaj dve vlogi, na eni strani so zabavale, po drugi prevzele moč politične propagande. Avtorica razstave, gospa Jelena Sitar Cvetko, je na kratko predstavila glavne junake in premike partizanskega lutkarstva na Slovenskem. Prva tovrstna lutkovna predstava se je zgodila na silvestrovo leta 1944. Tudi slavni Pavliha, ki ga srečamo na naslovnici biltena 8. Bienala lutkovnih ustvarjalcev Slovenije, je znal obleči vojaško uniformo.

Na spletni strani <http://partizansko.gledalisce.si>, si lahko ogledate film, ki je nastal ravno na to temo in za to priložnost. Razstava je na ogled vse do 13. 9. 15 od 10h–22h.

Da lutkarji dobro pojejo, je dokazal pevski zbor(ček) mariborskega lutkovnega gledališča, ki je za otvoritev pripravil dve pesmi, odlično izvedbo znane Lili Marlen ter

*Mi gremo, gremo, s puško v napad,
za svobodo, za kruh!*

*Mi gremo, gremo, z lutko v roki,
za kulturo, za kruh!*

Špela Pušnar

Corporis animati (Zavod Gulag, Mladinski kulturni center Maribor – Kulturni inkubator, Lutkovno gledališče Maribor, Narodni dom Maribor) *Režiser: Zoran Srdić Janežič, izvajalka: Aja Kobe*

Otvoritveni dan Bienala so zaznamovale tudi otvoritve razstav s pripadajočimi performansi, eden izmed teh je bil *Corporis animati* z žanrsko umestitvijo kot interaktivno kiparsko in lutkarsko predstavo. Po uvodnem nagovoru in predstavitvi koncepta je sledil tudi kratek intervju z režiserjem in soavtorjem vsebinske zasnove, Zoranom Srdićem Janežičem, ki je predstavil tudi celosten koncept projekta Corpus Indeterminata (Nedoločeno telo), v sklopu katerega je nastal tudi *Corporis animati*. Performans prevprašuje meje in odnose med človekom in prašičem, kipom in lutko, klasično in digitalno kiparsko tehnologijo ter povezovanjem sodobnih medijev. V okrogli dvorani Sodnega stolpa so tako ustvarjalci bili obkroženi z gledalci. Lutki človeka in prašiča je animirala Aja Kobe, na podestu pa je bila tudi robotska lutka prašiča na kolescih (na daljinsko upravljanje), res detajlno dodelana lutka z vsemi zunanjimi deli telesa, ki si jo je moč tudi pobliže pogledati. Skupaj z igralko, ki ločeno operira z dvema klasičnima lutkama, sta na odru tudi oblikovalec zvoka ter konstruktor robota. Performans je narejen v zelo tehnološko – industrijskem duhu. Vsi sodelujoči so oblečeni v laboratorijske bele plašče, igralka pa je čisto cela oblečena v belo barvo in ima tudi zaščitno masko pred usti. Podobna je tudi industrijska tehno glasba, tako da performans kot celota daje gledalcu občutek vpletenosti v nastanek nečesa novega, sodobnega in naprednega. Po performansu so klasične in robotske lutke na ogled, prav tako kot tudi dve stoječi skulpturi človeka s prašičjo glavo, ki označujeta začetek in konec razstavnega podesta.

Nika Švab

bienale bilten 2

8. bienale lutkovnih ustvarjalcev Slovenije
Lutkovno gledališče Maribor & Ustanova lutkovnih ustvarjalcev Slovenije
10. – 13. september 2015

:: *Festivalski bilten nastaja pod okriljem udeleženk Seminarja praktičnega pisanja o lutkovnem gledališču in zanj ::*

13. 9. 2015

Časoskop (Lutkovno gledališče Maribor, Mednarodni center lutkovne umetnosti Koper in Pokrajinski muzej Maribor. Režija: Matija Solce)

Časoskop je potovanje v času. Je vpogled v nastanek mesta Maribor in razkriva izvor utripa, kakršnega mesto oddaja danes. Pot se začne že v predprostoru, ko nam ogledovanje razstave starih fotografij nenadoma prekine nemški glas. Ta obiskovalce povabi, naj mu sledijo in, opremljeni s svetilko in s spodbudnim navodilom »*ruhig und langsam!*«, se podamo skozi omaro v osrčje Maribora izpred osemsto enainpetdesetih let.

Glavno vodilo predstave je gotovo njena dinamika. Ta se odlikuje tako v strnjenem ritmu besed in glasbe kot tudi v ubranosti igralcev ter v tekočih prehodih med posameznimi prizori. Rast in razvoj identitete mesta Maribor sta spojena v natančno naštudiran kaos – številnost vložkov v pripovedi je ključnega pomena in v celovitost jih zmore povezati le harmonija, kakršno se vidi na odru *Časoskopa*. S kombiniranjem starih tradicionalnih pesmi z modernim *beatboxanjem* je predstavljena neločljivost Maribora, kakršen je zdaj, in njegove preteklosti. V *Časoskopu* dobi Maribor življenje, ki se v očeh gledalca prenese na ulice tudi po predstavi.

Petra Rotar

Srce in popek (AEIOU gledališče za dojenčke in malčke in Hiša otrok in umetnosti), *Avtorice in režiserke*: Katja Kähkönen, Mateja Ocepek, Katja Povše

Vstop v kirurško ordinacijo, kjer dr. Koža in dr. Krasta izvajata operacijo na članih družine Smrkelj, ni mogoča brez pomočnikov – otrok in seveda odraslih spremljevalcev. Pomočniki si na noge obvezno nataknejo modre kirurške copate, na glavo pa kirurško kapo in tako opravljeni so pripravljene za vstop v kirurško sobo. Na belih sterilnih tleh kirurške ordinacije že čakajo razprostrti človeški organi, ki seveda niso realni niti po velikosti niti po izgledu, vendar na zanimiv in igriv način predstavljajo funkcije naših notranjih organov.

Dr. Krasto prepoznamo šele po miganju njenih nog, saj se je s svojo zeleno kirurško opravo odlično zlila/skrila v ogromnem zelenem debelem črevesju. Ko se priplazi iz črevesja, v rokah drži kepe blata in pozove svoje pomočnike, da ji pomagajo spraviti drečke in kakce vzdolž debelega črevesja do straniščne školjke. Nato se zabava prične. Otroci se s kakci in drecki prav veselo plazijo skozi tunel - debelo črevo, za njimi pogumno sledijo odrasli pomočniki, ki pa nam že nakažejo sindrom lenega črevesja, saj se velikokrat zagozdijo in se morajo prav potruditi in tudi malo pritisniti, da blato pristane v straniščni školjki. Pomočniki so kmalu zatem že pravi poznavalci človeških kosti, igrivost predstave pa se poveča, ko začne pacient nenadoma krvaveti in so vsi pomočniki vabljeni, da sklenejo krog in s premikanjem rdečih in belih krvničk po žilah vzpostavijo krvni obtok. Kmalu so že seznanjeni, kako parkirajo semenčice v garažo – jajčece, kjer za nagrado dobijo brezplačno devetmesečno bivanje v hotelu Maternica in ko so na novo rojeni, so že sposobni gledati na svet skozi oči drugih. Čisto na koncu najdemo možgane na paši in med nujno operacijo ugotovimo, da je glava prazna. Le kaj bomo storili? Napisali ali narisali lepe misli in jih položili v glavo, da se napolni in še sami sebi zaželeli lepo misel.

Predstava nam da osnovno idejo česa vsega so se otroci zmožni naučiti v zgodnjih letih, če jim tematike, kot so prebava, krvni obtok, zanositev in podobno predstavimo na igriv in hudomušen način. Pri tem ne gre spregledati dejstva, da so se med samo predstavo naučili ali vsaj na eno uho slišali strokovno besedišče, ki ga po vsej verjetnosti pri teh letih še niso. Debelo črevo, blato, okostje, rdeče in bele krvničke, semenčice, jajčece, maternica, popkovnica, zrklo je samo nekaj takih besed.

Doživljajska pedagogika je vzbudila precej zanimanja tudi pri odraslih, ki so se kaj hitro vživeli v igro, zato bi bilo v prihodnosti zanimivo razmisliti o podobnih predstavah namenjenih starejši publiki. Opazili pa smo tudi, da določeni spremljevalci svojim otrokom ne dovolijo vživljanja v predstavo in znajo z dodatno nepotrebno in preglasno razlago svojega otroka (in ostale obiskovalce) prikrajšati za doživljanje in čutenje, ki ga ponuja sama predstava. Mogoče v razmislek, da bi se podobne predstave kdaj izvajale tudi brez prisotnosti staršev in spremljevalcev, saj se prenekateri otroci brez prisotnosti stalnega nadzora veliko bolje znajdejo in osredotočijo na dejavnost, katere del so.

Predstava nas s stavki, kot so »Ste že kdaj pogledali skozi oči koga drugega?« ali »Lepe misli so pravo zdravilo za življenje« pripravi tudi do tega, da se za trenutek zaustavimo in malo zamislimo nad svojim življenjem.

Mojca Balažic

Ostržek (Lutkovno gledališče Ljubljana in Umetniško društvo Konj. Režija: Silvan Omerzu)

Pred ogledom pričujoče verzije Ostržka si je treba predvsem priklicati v spomin njegovo izvirno literarno podlago. Disneyjeva risanka iz leta 1940 namreč nikakor ne podaja zgodbe, ki jo je Carlo Collodi pisal v začetku 80. let 19. stoletja v Italiji in obsega tudi v slovenskem prevodu (izšel je med drugim v zbirki Zlata knjiga) nekaj 100 strani branja, ki ga današnji mladi bralci ne razumejo brez komentarja. Dramatizacija izvirne literarne podlage je morala biti torej prvo zahtevno delo pri tej uprizoritvi.

Opravljen je bilo uspešno, saj je obsežna pripoved skrčena na bistvene prizore, ki omogočajo koherentno podajanje zgodbe. Po nekoliko bolj detajlnem uvodu s kosom debela steče niz prizorov v dokaj živahnem tempu. Iz njih izvemo vse bistvene elemente dogajanja: kakšen je Ostržek po značaju, kaj je ušpičil, kaj se mu je dogajalo in zakaj ter kako se je naposled zgodba iztekla. Četudi nas neprestano jezi, da se Ostržek obnaša tako in ne drugače, za to pač ni mogoče kriviti ustvarjalcev predstave, saj so se le držali literarne predloge. Vzrokov za Ostržkovo literarno izvedbo pa je najbrž več in tudi njihova recepcija se je od nastanka besedila do danes korenito spremenila. Collodi je imel najbrž namen mlade bralce (pripoved je najprej periodično izhajala v mladinskem časopisu) bodisi zabavati bodisi moralno poučiti, in glede na uspeh, ki ga je besedilo doživelo, mu je to verjetno tudi uspelo. Do današnjih dni se je kot osrednja, če ne edina referenca ohranil rek o nosu, ki se podaljša, ko Ostržek laže. Drugi detajli iz zgodbe večini bralcev/gledalcev najbrž niso zares v zavesti.

Pri predstavah, nastalih po bolj ali manj znani literarni predlogi, se ustvarjalci nujno spopadejo z vrsto referenc in pričakovanj, ki jih lahko zavestno izpolnijo ali pa rušijo. Prednost Ostržka je, da že sama predloga dopušča različne interpretacije in da hkrati ni več tako zelo prisotna v kolektivnem spominu kot katera druga pravljica. Ustvarjalci so se odločili ostati zvesti vsebini tudi v obliki. Likovna podoba in animacija učinkujeta nekoliko arhaično, izkušnjo avtentičnosti še poglobi uporaba likov iz commedie dell' arte, ki se najbrž pojavijo tudi v izvirnem besedilu. Če se ne, je režijski poseg še toliko boljši.

V uprizoritvi je opazna skoraj popolna odsotnost scenskih elementov, nekako v stilu »manj je več«, saj je tako tistim, ki so uporabljeni, avtomatično namenjene več pozornosti. V ospredju sta obe mizi, po katerih se lutke gibljejo in nakazujejo »potovanje«, na katerem Ostržek doživi preobrazbo iz poredne lutke v pozornega sina. Prizori, ki bi zahtevali bolj zapleteno sceno, so domiselno uprizorjeni kot senčno gledališče, ki z redukcijo na bistveno, prav tako opravijo nalogo, kot bi jo bogata, detajlna scenografija. Celoto zaokroža glasba, ki ne prevzema vodilne vloge, temveč sledi načrtani retro smeri.

V celoti gledano je Ostržek korektna, formalno dodelana uprizoritev z izpolnjenimi vsemi zahtevami po umetniški odličnosti v dramaturgiji, režiji, avdio-vizualni podobi in igralsko-animacijski izvedbi. Zaradi takšnega koncepta pa v njem ni prostora za tehnološko inovativnost ali semantično platenje, kolikor ga ni v pripoved vnesel že avtor literarne predloge. Za tovrstno analizo bo morda čas in prostor na katerem drugem mestu.

Barbara Gavez Volčjak

V deželi prstnih lutk (Lutkovno gledališče Zapik in Hiša otrok in umetnosti. Režiserka: Jelena Sitar)

Mala goska Liza se je izgubila. Ve samo to, da je njen dom tam, kjer je veliko svetlobe, kjer je glasba in kjer se pleše, zato nas povabi V deželo prstnih lutk, da ji pomagamo najti njen dom. Skozi predstavo se seznanimo s širokim spektrom uporabe prstnih iger in prstnih lutk. Predvsem prve so v našem prostoru precej dobro poznane, saj z njimi velikokrat zamotimo in zabavamo tako dojenčke, malčke kot predšolske otroke, prav tako pa nam predstava ponuja hiter predogled slovenskih otroških ljudskih pesmi. Lahko rečemo, da predstava starejše obiskovalce popelje nazaj v čas otroštva in že pozabljene igre in ljudske pesmi in ima zato za njih veliko večjo emocionalno vrednost kot na otroke, ki šele srkajo vase vse, kar jim življenje ponuja.

Predstava je zasnovana interaktivno in omogoča vsem otrokom, da so del predstave, za kar se potrudita oba izvajalca, saj za sodelovanje izbirata med drugim tudi manj pogumne otroke iz ozadja in tiste, ki ne dvigujejo rok. Otroke že takoj na začetku osvoji zelo zanimiva igra s prsti, kjer princ prestraši zmaja in se poroči s princeso. Ko izvajalca predstavita preproste in hudomušne igre na nam vsem znane slovenske ljudske pesmi, kot so Ringa ringa raja, Lisička je prav zvita zver ter Čuk se je oženil in ponudita otrokom, da sami zaigrajo vse te igre, so otroci več kot navdušeni in tudi izjemno nadarjeni pri igranju in petju. Prstne lutke se na vse načine trudijo zamotiti otroke še z ježem, ki prelisiči lisico, Mojco Pokrajculjo, Rdečo kapico, čutnim otokom in otroci kaj hitro pozabijo, da goski Lizi še zmeraj niso našli doma, zato se na koncu čisto zares potrudijo, da ji ga vseeno najdejo. Pravljični vrtiljak se odpre, iz njega se usuje prelepa topla svetloba, zaslišimo glasbo in zagledamo prstne lutke, ki plešejo – našli smo dom goske Lize. Goska je presrečna, otroci pa po eni strani žalostni, da se je zgodba končala, ker to pomeni, da je počil lonec in da je zgodbe konec.

Po predstavi imajo otroci možnost vsak zase narediti prstno lutko po lastni želji, katero nesejo domov, in s tem jim je omogočeno, da se vsaj za čas igranja s svojo lutko »izklopijo« iz modernega tehnološkega sveta ter preidejo v svet preprostosti, bujne domišljije in tradicije.

Mojca Balažic

Lutkovno gledališče kot prostor učenja simbolnih jezikov (predavatelj: Marie Raemakers, Rob Logister; Lichtbende, Nizozemska)

Marie Raemakers in Rob Logister sta nam v svojem predavanju predstavila svoje dolgoletne pedagoške izkušnje na področju gledališke pedagogike in kulturno-umetniške projekte, ki jih kot člana skupine Lichtbende izvajata za šole in posameznike. Za svoje delo sta pred desetimi leti, leta 2005, prejela najvišje nizozemsko priznanje s tega področja, nagrado Jan Kassies.

Že takoj na začetku sta poudarila, da so njune predstave zmes gledališča, vizualne umetnosti in glasbe in da nimata lastnega gledališča, ampak se vse ideje nekako idealizirajo v njunem studiu, gledališča pa si »sposodita« samo za vaje. Vključujeta se v šole in postavljata instalacije tudi za muzeje, tako da imata širok spekter občinstva. Pri njunem delu se veliko osredotočata na to, da samo z glasbo in vizualnimi elementi odpreta domišljijo gledalcev in da si občinstvo iz ponujenega naredi svojo zgodbo. Glavni adut njunega dela je t.i. »Magic Lantern« oziroma »Laterna Magica«, ki spada med prve zgodnje projektorje slik, ki so jih uporabljali že v 17. stoletju. Dandanes lahko to delo nadomesti nam vsem znani grafoskop ali pa modernejši projektorji. Uporabljata tudi stare inštrumente in vsakdanje materiale, ki jih reciklirata in jih tako spreminjata v nekaj uporabnega. Za vsako predstavo, ki jo naredita za šolo, imata pripravljene smernice, kako se naj šola pripravi na predstavo. Učitelji dobijo navodila, ki jih najdejo na internetu, učenci pa učne liste, katere rešijo pred začetkom predstave. Po predstavi pa jih čaka še refleksija predstave, ki je pomembna, saj nam da vedeti, kako so učenci sprejeli predstavo, kako so jo razumeli, kaj so se iz tega naučili ipd.

Pri delu z otroki sta jima pomembna dva cilja: igra in kreativnost. Otroci tako za ustvarjanje na njunih delavnicah uporabljajo lepenke, plastične žlice, plastenke, žico in vsakdanje materiale, ki se jih z malo domišljije lahko spremeni v nekaj novega, kreativnega in uporabnega, saj sta velikokrat poudarila, kako pomembno se jima zdi prav to – igrati z navadnimi stvarmi, ki so okoli nas in jih reciklirati v nekaj drugega.

Predstavila sta nam kar nekaj svojih projektov, iz vsakega projekta pa veje zanimiv pristop in/ali ideja:

- na območju z veliko priseljenci z različnim kulturnim ozadjem prikazujeta zgodovino v različnih kulturah,
- v skupinah z najnižjo izobrazbeno raven uporabljata drugačne poti izražanja; jezik je sekundarnega pomena, v ospredju so lutke, sence, mimika telesa,
- upoštevata cilje šol in muzejev (če na primer šola ne želi predstavljati človeških lutk, kot se jima je to pripetilo na eni izmed islamskih šol, bosta to upoštevala in prilagodila delavnico na novo situacijo),
- rešujeta »problem« z drugačnim pristopom.

Za zaključek sta povedala, da je pomembno usmerjati otroke, da razmišljajo o umetnosti, da grejo s svojo kreativnostjo in neodvisnim umom preko meja tehnologije, saj ni samo glava tista, ki je pomembna, ampak je pomembno celo telo.

Mojca Balažic

